

**Sententia beati augustini episcopi
ex libro retractationū ipsius de libris
de ciuitate dei.**

Alterea cū roma gottorū irrupti-
one agentium sub rege alarico atq;
impetu magne cladis euersa est: eius
euerſionē deozū falsozū mutozūq; cul-
tores quos vſitato noīe paganos
vocamus: in xpianā religionē refer-
re conātes: solito acerbius et amari-
us deum verū blasphemare ceperunt.
Vnde ego exardescens zelo domus
dei: adūsus eozū blasphemias vel er-
rores: libros de ciuitate dei scribere in-
stitui. Quod opus per aliquot annos
me tenuit. eo q; alia multa intercurrē-
bāt que differre nō oporteret: et me
prius ad soluendū occupabāt. Hoc
aut de ciuitate dei grande opus tan-
dem. xxij. libris est terminatū: quozū
quīq; primi eos refellūt qui res hu-
manas ita prospari volūt. ut ad hoc
multozū deozū cultū quos pagani co-
leres ſucuerūt necrū esse arbitrent: et
q; prohibētur: mala ista exoziri atq;
abundare ostendūt. Sequētes autē
quīq; aduersus eos loquūtur. qui fa-
tentur hec mala nec defuisse unq; nec
defutura mortalib;: et ea nūc magna-
nūc parua. locis. tēporib;: personisq;
variari: sed deozū multozū cultū quo-
eis sacrificatur. ppter vitā post mor-
tem futura esse vtilem disputāt. His
ergo. x. libris due iste vane opinio-
nes xpiane religioni aduersarie re-
fellūtur. S; ne quisq; nos aliena tan-
tū redarguisse nō aut nra asseruisse
reprehendēt: id agit pars altera ope-
ris huius: que. xij. libris continetur.
Quāq; vbi opus est: et i priorib;: x.
que nostra sūt asseramus: et in. xij. po-
sterioribus redarguamus aduersa.
Duodecā ergo librozū sequentiū pmi
quatuor continēt exortū duarū ciuita-
tū: quarū est vna dei: altera huius mū-
di. Secūdi quatuor excursū earū seu

procurſū. Tercij vero quā postremi:
debitos fines. Ita omes. xxij. libri cū
sūt de vtraq; ciuitate conscripti: titu-
lum tamen a meliore acceperūt: ut de
ciuitate dei potius vocarētur. In quo-
rū decimo libro non debuit pro mira-
culo poni in abrae sacrificio flammā
celitus factā inter diuisas victimas
cucurrisse: quomā hoc illi in visione
monstratū est. In. x. vij. libro quod di-
ctū ē de samuele nō erat de filiis aarō:
dicendū potius fuit: nō erat filius sa-
cerdotis. Filios quippe sacerdotū de-
functis sacerdotib; succedere magis
legitimi moris fuit. Nam i filiis aarō
reperitur pater samuelis: sed sacerdos
nō fuit: nec ita i filiis ut eū ipse genu-
erit aaron: sed sicut omes illius popu-
li dicuntur filij israhel.

**Incipiūt capitula libri pmi de ciuitate
dei beati augustini episcopi.**

- i. **D**e aduersarijs noīs xpī qui-
bus inuastacōne ppter xpm
barbari pperūt victis.
- ii. **Q**uod nunq; vlla bella ita ge-
sta sint ut victores ppter deos
eoz quos vicerāt pcerēt victis.
- iii. **Q**uā imprudēter romani de-
os penates qui troiā custodi-
re non potuerāt sibi credide-
runt profuturos.
- iiii. **D**e aſilo iunonis i troia q; ne-
minē liberauit a grecis. et basi-
licis apſozū q; omes ad se ofu-
gientes a barbaris defendēit.
- v. **D**e generali cōsuetudine ho-
stū victas ciuitates euer-
tū quid cato senserit.
- vi. **Q**uod ne romani quide; ita ul-
las cepit ciuitates ut in tem-
plis eaz parcerent victis.
- vii. **Q**uod in euerſione vrbis que
aspe gesta sunt de ofuetudine
acciderint belli q; vno clemter

- de potētia puenit noīs xpī.
- viii **¶** De modis et incōmodis que bonis ac malis plerūq; omnia sunt.
- ix **¶** De causis correptionum ppter quas boni et mali pariter flagellantur.
- x **¶** Qd sanctis in amissione reze tpaliū nichil pcreat.
- xi **¶** De fine tpalis vite siue lōgioris siue breuioris.
- xii **¶** De sepultura humanorū corpōrū que xpīanis etiā si fuerit negata nil adimit.
- xiii **¶** Que sit ratio sanctorū corpōra sepeliendi.
- xiiii **¶** De captiuitate sanctorū quib; nunq; diuina solacia defuerūt.
- xv **¶** De regulo captiuitatis ob religionē etiā sponte tolerandā extat exemplū q; tñ illi deos colenti pdesse nō potuit.
- xvi **¶** An stupris q; etiā sacrarū forte ygmū est passa captiuitas cōraminari potueit virtus animi sine volūtatē assensu.
- xvii **¶** De morte volūtarīa ob metum pene siue dedecoris.
- xviii **¶** De aliena violētaz libidine quā in oppōso corpē mens inuita ppetitur.
- xix **¶** De lucrecia q; se ob illatū sibi stuprū pemit.
- xx **¶** Nullā esse auctoritatē q; xpīanis in qualibet causa ius volūtarie necis attribuat.
- xxi **¶** De interfectionib; hōim q; ab homicidi; crimine excipiūtur.
- xxii **¶** Qd nunq; possit mors volūtarīa ad magnitudinē animi pstinere.
- xxiii **¶** Quale exemplū sit cathonis q; se victoriam cesaris nō ferens interemit.
- xxiiii **¶** Qd in eavirtute qua regulus

- cathone ptestatio: fuit multo magis emineant cr. siam.
- xxv **¶** Qd peccatū nō p peccatū debeat declinari.
- xxvi **¶** De hijs que fieri nō licēt cū a sanctis facta noscūtur quā ratione facta credenda sūt.
- xxvii **¶** An ppter declinacōnē peccati mors spontanea appetēda sit.
- xxviii **¶** Quo iudicio dei in corpā cōtinētū libido hostilis peccare pmissa sit.
- xxix **¶** Quid familia xpī respondere debeat infidelibus cū exprobrāt q; eā a furore hostiū nō liberauerit xpūs.
- xxx **¶** Quā pudendis pspiritibus affluere velint qui de xpīanis temporib; cōquerūtur.
- xxxi **¶** Quib; vicōz gētib; aucta sit in romāis cupido regnādi.
- xxxii **¶** De scemicoz institucōe ludoz.
- xxxiii **¶** De vicijs romanoz quos patrie nō correxit euerfio.
- xxxiiii **¶** De clemētia dei q; vrbis excidū temp aut.
- xxxv **¶** De latētib; inter impios ecclie filijs et de falsis intra ecclesiam xpīanis.
- xxxvi **¶** De quib; causis sequēti dispūatione sit differendū.

¶ Explicūt capitula libri pmi.

Quā abiecta q; fugien
da de mudi dyaboli ve
nitate. Quāq; gloriofa
sumis animis appetenda
dicta sūt de nūitate deipote
rit interdū ad animi tedū
pellendū ex hui; libi scōra
grauissima legendo audien
dove accipere vā dñā pū
cepē illustrissimē. Cui; celsi
tudini pro signo gratitudō
omni tpe placē cupiētes be
neficorū acceptoz nō imed
res deuoti oratores vū frēs
ēduenti kalheren oīd pōit
hūc codicē libenti mō lega
uerūt ac illūauerūt. hūc
supplicates vt idpm titillū
obsequū vū celsitudinis ac
ceptū scōra.